

& Co. te obrtnika Luigija Peritza iz Trsta. S dva snimka prikazana je cjelina koja se odnosila na kupališta, lječilišta, ljetovališta i sport. Čak dvadeset snimaka prikazuje interijer prostora u kojem su bili izloženi predmeti s područja umjetnosti, znanosti i književnosti. Velik dio prikazuje dvoranu s izloženim predmetima sakralne umjetnosti. Osim njih, vrijedi istaknuti snimak vitrine s izloženim predmetima iz ostavštine skladatelja Giuseppea Tartinija, dvoranu s izloženim fotografijama poznatih fotografa, snimak drvenoga modela pulskoga amfiteatra autora Giovannija Mora (koji je naručio nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan) te snimke etnografske građe i obimnih slikarskih i kiparskih opusa. Na školstvo i socijalnu skrb odnose se četiri snimka s izlošcima nastavnika Emilija Piccolija iz Momjana te statističkim podacima radničkih naselja iz Poreča, Izole i Kopra. Cjelina koja predstavlja poljoprivredu predstavljena je na deset snimaka. Nalazimo snimke odjela za poljoprivrednu mehanizaciju, odjela za ulje i stočnu hranu, odjela kemijskih preparata, odjela za pošumljavanje, odjela Pokrajinskoga poljoprivrednog instituta iz Poreča, odjela vina, snimke izlaganja peradi i sitne stoke te voća i povrća. Dio postava o obrtima obuhvaćen je s osam snimaka na kojima je, između ostaloga, predstavljena tvrtka lončarskih proizvoda Pietro Sarcinelli iz Červinjana i tvornica proizvoda od sapuna Salvetti & Co. iz Pirana. Većina ovih iznimno vrijednih fotografija u ovoj je monografiji objavljena prvi put, a zahvaljujući autorima izložbe Deanu Krmcu, Deborah Rogoznica i Mateju Župančiču mogle su se pogledati na izložbi *Prva istarska pokrajinska izložba – 100 godina* koja je bila postavljena Kopru, Puli, Pazinu i Opatiji. Predstavljene fotografije iznimno su reprezentativne, a njihova dokumentarna i povijesna vrijednost otvara nebrojene mogućnosti za istraživanje, kako povijesnih, tako i muzeoloških tema s početka 20. stoljeća.

Katarina Počedić

Juraj Dobrila (1812. – 1882.): povodom 200. obljetnice rođenja,
katalog izložbe, autor izložbe i kataloga Markus Leideck, Posebno izdanje
24, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2012., 199 str.

Povodom 200. obljetnice rođenja biskupa Jurja Dobrile Državni arhiv u Pazinu organizirao je prigodnu izložbu u porečkom Episkopiju koju je kata-

logom u izdanju Arhiva popratio autor Markus Leideck. Katalog je podijeljen u dvije veće cjeline, i to poglavlja vezana uz Dobrilino preporodno i crkveno djelovanje te katalog izložaka popraćen tekstom koji sadrži i transkripcije nekih dokumenata. Nakon kraćega predgovora izdavača (8), točnije zahvale pojedinim institucijama koje su pripomogle organiziranju izložbe i izdavanju kataloga, slijede zahvale biskupa porečkoga i pulskoga Ivana Milovana (8-9) i predsjednika Čakavskoga sabora Slavka Krajcara (10-11) autorima izložbe, u kojima naglašavaju važnost Dobriline crkvene, preporodne i političke osobe.

Poglavlje naslovljeno „Životopis Jurja Dobrile“ (15-17) donosi osnovne podatke iz života i djelovanja biskupa. Čitanjem poglavlja upoznajemo dječaka rođenoga u Velom Ježenju kraj Tinjana 16. travnja 1812., obrazovanoga u Tinjanu, Pazinu, Karlovcu i Gorici, a onda i na studiju teologije i filozofije u tom gradu. Autor tekstom vodi čitatelja i kroz Dobrilin doktorski studij na Augustineumu u Beču gdje upoznavši Josipa Jurja Strossmayera izgrađuje vlastite preporodne nazore. Završetkom se studija Dobrila posvećuje svom crkvenom zvanju, pa 1857. postaje porečko-pulskim biskupom, a osamnaest godina poslije i biskupom Tršćansko-koparske biskupije. Pišući o biskupovim zastupničkim danima u Istarskom pokrajinskom saboru i bečkom Carevinskom vijeću te o njegovim projektima, među kojima se najviše ističu list *Naša sloga* i molitvenik *Otče, budi volja tvoja*, autor nas upoznaje i s njegovim političko-preporodnim djelovanjem. Poglavlje sadrži i kraći Dobrilin tekst – njegove reminiscencije na proteklo vrijeme i misli o vlastitom „unutarnjem stanju“.

Ostala poglavlja prve cjeline, počevši sa „Školovanjem Jurja Dobrile“ (18-20), zapravo su detaljniji pregled njegova života i djela. Drugo poglavlje, dakle, donosi kronološki pregled biskupova školovanja od župne škole u Tinjanu pa do Višega instituta, odnosno Augustineuma, a autor posebno, oslanjajući se na izvore, točnije Dobriline svjedodžbe, naglašava njegovu marljivost, izvrsnost i predanost radu. Cjelina „Biskup Poreča i Pule“ (20-26) posvećena je biskupovu djelovanju između 1857. i 1875., za vrijeme njegova stolovanja u Porečko-pulskoj biskupiji. Dobrila je odmah po preuzimanju časti posjetio župe svoje biskupije, a u tim je vizitacijama prepoznao opće i pojedinačne probleme župa na temelju čega za cijelo vrijeme svojega biskupovanja pomaže župnicima upućujući ih na poželjno djelovanje. Dobrila se bavio i financijskim stanjem biskupije, pokušavajući tako uspostaviti njezinu

novčanu neovisnost te, koliko je potrebno, pripomoći župama. U poglavlju se, uz onaj financijski, ističe i problem nedostatka svećenstva, pogotovo u ruralnim, „slavenskim“ župnim središtima biskupije, a čemu je Dobrila, pokušavši spojiti vlastitu s Tršćansko-koparskom biskupijom, htio stati na kraj. Takva su biskupova nastojanja, lako poveziva s njegovim preporodnim djelovanjem, postala i temeljem nezadovoljstva talijanskoga, posebice porečkoga, građanstva što je u konačnici dovelo i do Dobrilina preuzimanja ispražnjenoga mjesta tršćansko-koparskoga biskupa 1875. godine.

„Biskup Trsta i Kopra“ (28) kratko je poglavlje kroz koje autor zapravo upozorava na probleme na koje Dobrila nailazi našavši se u većem gradu, gotovo sekulariziranom zbog njegove građanske, gospodarsko-trgovačke naravi. Naišavši na potpuno nove interese tršćanskoga građanstva, a i svećenstva, Dobrila u dnevnik bilježi vlastito nezadovoljstvo i bojazan. Sljedeća cjelina, „Zastupnik naroda Istre“ (29-34), posvećena je Dobrilinom političkom djelovanju, odnosno njegovu radu u Istarskom saboru i Carevinskom vijeću. Tekst nas poglavlja upoznaje s temeljnim smjernicama biskupova političkoga djelovanja: njegovom borbom za prava „slavenskoga“ jezika, a u Carevinskom vijeću i za gospodarski boljitak Poluotoka. Dobrila je surađivao i s političkim suparnicima, a podršku je nalazio jedino u dvama preostalima virilnim članovima Sabora. Nakon neuspjeha njegove borbe za hrvatski jezik, Dobrila, praćen preostalom dvojicom biskupa, 1868. prestaje sudjelovati u zasjedanjima, a konačan politički poraz doživljava 1873. neuspjehom na izborima za Carevinsko vijeće. Sve izrečeno u poglavlju poduprto je i izvorima, točnije člancima iz *Naše sloge* te nekim Dobrilinim pismima.

Sadržajno se na prethodno nadovezuje poglavlje „Preporoditelj naroda Istre“ (34-42), koje se bavi preporodnim nastojanjima biskupa, od njegove brige za školovanje hrvatskoga svećenstva i opismenjavanje slavenskoga seoskog stanovništva pa do suradnje sa suvremenim mu preporoditeljima iz hrvatskih i slovenskih zemalja. Naime, još prije preuzimanja visoke dužnosti, 1854. Dobrila izdaje molitvenik *Otče, budi volja tvoja*, a za rana biskupovanja Porečom i Pulom osniva 1865. i stipendijsku zakladu. Istovremeno preporučuje podređenim mu župnicima da samostalno podučavaju djecu ako nema škole u mjestu, i to u korist opismenjavanja i obrazovanja slavenskoga seljaka, a poglavito u korist stvaranja nove, obrazovane generacije istarskih Hrvata. Autor naglašava i Dobrilino članstvo u Bratovštini hrvatskih ljudi u Istri te njegov humanitarni rad kroz Odbor za porast broja dobrih sveće-

nika i Društvo Svete obitelji. Potonja se organizacija posvetila i pomaganju gimnazijskim učenicima koji su se opredijelili za svećenički rad. Poglavlje upoznaje čitatelja i s dvojnóm Dobrilinom ulogom, onóm proslavenskom i preporoditeljskom te onóm biskupskom, uzročnikom njegova djelovanja i za boljitak Talijana Istre. Uvidjevši potrebu za redovitom tiskovinom koja bi pomogla u ostvarivanju preporodnih ciljeva u Istri, Dobrila krajem šezdesetih godina 19. stoljeća okuplja suradnike pa početkom sljedećega desetljeća pokreće list *Naša sloga*, koji će nakon njegove smrti ostati središnjim mjestom okupljanja preporodne misli te katalizator preporodnih ideja. Poglavlje „Naša sloga“ (43-44) posvećeno je navedenom listu.

Autor o Dobrilinim tekstovima, namijenjenima opismenjavanju, ali i kompleksnijim preporodnim zadacima piše pod naslovom „Stvaralaštvo Jurja Dobrile“ (45-46), gdje posebice ističe njegov molitvenik *Otče, budi volja tvoja* i kalendar s prikladnim tekstovima *Istran* (1869.). Iduće se godine, iako izdaje još jedno godište kalendara, Dobrila posvetio listu *Naša sloga*, gdje je objavio brojne nepotpisane članke, a autor je i dijelom sačuvanih hrvatskih prijevoda *Knjige Tobijine* i *Psalama Davidovih*, nesačuvane *Povijesti Vatikanskog koncila* te postumno objavljenoga molitvenika *Mladi bogoljub*. Odlaskom na studij na Augustineum Dobrila upoznaje Josipa Jurja Strossmayera, jednoga od poznatijih hrvatskih preporoditelja, kasnijega biskupa, kulturnoga i znanstvenoga mecenu, a njihova se suradnja i prijateljstvo protegnulo do Dobriline smrti. Strossmayer nekoliko puta, u priloženim pismima, izražava povjerenje u Dobrilu, a dvojica biskupa vezanih prijateljstvom su, pored njihove preporodne suradnje, zajednički djelovali i na Vatikanskom koncilu 1869. godine. Njihovim odnosom autor se pozabavio u poglavlju „Odnos sa Strossmayerom“ (47-50), gdje naglašava i Strossmayerov prijedlog da se Dobrilu, njegova suradnika „supreporoditelja“ i prijatelja, pošalje u kanonsku vizitaciju župa u Bosni. Konačno, u desetom i posljednjem poglavlju, naslovljenom „Ostavština“ (51), Leideck zaokružuje cjelinu zaključkom o preporodnom djelovanju biskupa Jurja Dobrile kojim je udario temelje budućoj borbi za nacionalno mobiliziranje istarskih Hrvata, a vlastitim radom zaustavio nastojanja zagovornika iredentističke ideje na Poluotoku.

Druga je cjelina monografije zapravo katalog izložbe (54-181), podijeljen u deset poglavlja koja sadrže prikaze na izložbi izloženih dokumenata. Poglavlja sadrže i transkripte većine dokumenata, naročito onih spomenutih

i prethodnom tekstu. Na samome se kraju kataloga nalazi i prikladan „Izbor iz literature“ (199), odnosno popis svih važnijih djela vezanih uz Dobrilu i njegovo vrijeme, a koja su poslužila u pisanju teksta kataloga.

Davor Salihović

Izložba *Refleksije vremena 1945. – 1955.*, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, od 12. prosinca 2012. do 10. ožujka 2013., i Muzejsko-galerijski prostor Sveta srca, Pula, od 26. ožujka do 5. svibnja 2013.

Od 12. prosinca 2012. do 10. ožujka 2013. održana je u Zagrebu u Galeriji Klovićevi dvori izložba *Refleksije vremena 1945. – 1955.* Nastojeći prikazati prve godine Jugoslavije nakon završetka Drugoga svjetskog rata obilježene dinamičnim društvenim, kulturnim i političkim događajima izložba broji 483 izložka, a o njezinoj kvaliteti i razini govori nam i brojnost ustanova koje su sudjelovale u posuđivanju materijala, kao i činjenica da ima i određen međunarodni karakter s obzirom na to da je gotovo polovica eksponata posuđena iz beogradskoga Muzeja istorije Jugoslavije. Izložbu su imali priliku vidjeti i Puljani. Naime, u pulskom Muzejsko-galerijskom prostoru Sveta srca bila je postavljena od 26. ožujka do 5. svibnja 2013. godine. Tada je bilo izloženo oko 300 eksponata, a za razliku od zagrebačke, u ovoj su izložbi mnogi materijali posuđeni iz depoa Povijesnoga i pomorskoga muzeja Istre u Puli te nisu prikazani oni iz Muzeja istorije Jugoslavije. Izložba u Puli je realizirana u suradnji s Arheološkim muzejom Istre te Hrvatskim restauratorskim zavodom, Hrvatskim državnim arhivom, Hrvatskom radiotelevizijom i Jadran filmom te Gradom Pulom.

U jednoj ovakvoj izložbi, koja svjedoči o društvenim, kulturnim i povijesnim trenucima u Jugoslaviji, kako u njezinoj pulskoj, tako i u zagrebačkoj inačici, određeno mjesto zauzima i Istra zbog svoje specifičnosti i važnosti u Jugoslaviji ne samo kao rezidencijalnoga boravišta Josipa Broza Tita, već i radi svoje izrazite antifašističke usmjerenosti tijekom Drugoga svjetskog rata te političke, kulturne i društvene važnosti u prvom poratnom desetljeću. Autorica izložbe je kustosica Jasmina Bavoljak, koja ju je uz pomoć stručnjaka i suradnika iz različitih područja uspjela uspješno realizirati. Uz izložbu je izdan Katalog (*Refleksije vremena 1945. – 1955.*, ur. Jasmina Bavo-